

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

•Kmetovalec• izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{16}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz •Kmetovalca• so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 15. V Ljubljani, 15. avgusta 1912. Letnik XXIX.

Obseg: Mlekarnarje na parno turbino. — Listje gozdnega drevja — krmilo za živino. — Vlaganje kumar. — Uljudna prošnja. — Skrbite za strokovno izobrazbo svojih sinov. — Pospeševanje reje koz. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice — Družbene vesti. — Inserati.

Mlekarnarje na parno turbino.

Nekak prehod med ročnim in parnim obratom tvorijo v mlekarnah posnemalniki na parno turbino. Udomačili so se v manjših mlekarnah vled nerেসnične trditve tvornic, da bolje posnemajo in bolj enakomerno teko kakor ročni posnemalniki. V praksi se v resnici opazuje ravno narobe, da največkrat slabše posnemajo in njih tok je odvisen od parnega pritiska v parotvorcu, ki se zelo menjava. Tečejo vsled tega prepočasi ali prehitro, ker nimajo nikakega samodelujočega urejevalca za parni pritisk. Tvornica (Alfa-Separator) tudi ni nikdar delovala na zboljšanje turbine in je sploh pokladala na to manj važnosti, ker so te naprave posebnost gotovih, na polju mlekarnarstva manj naprednih krajev.

Alfove turbine delujejo zelo negospodarsko. Para gre skoz turbino (pri posnemalniku in pinji), ne da bi oddala popolnoma svojo moč, kakor tudi prav nič svoje gorkote; nato gre v zrak. Para stane denar in s tako nepopolno porabo parne moči in gorkote se denar naravnost proč meče.

V zadnjih letih se razne tvornice trudijo, da bi zboljšale parnoturbinske naprave v mlekarnah. Pri tem ima največ zaslug in najboljši uspeh delniška družba Baltic-Separator v Södertälje na Švedskem. Podoba 72. kaže pglavitne stroje za parnoturbinski obrat omenjene tvornice, ki obstojijo iz parotvorca A, posnemalnika B in obratnohladilnega grelnika C.

Parotvorec drži 35 l vode in ima 3 kvadratne metre kurilne površine. Dovoljen parni pritisk je 7 kg na 1 kubični centimeter, preizkušen pritisk 12 kg. V notranjosti sestoji (glej pod. 73.) iz večjega števila vodnih cevi b, ki so z vijaki pritrjene na notranji

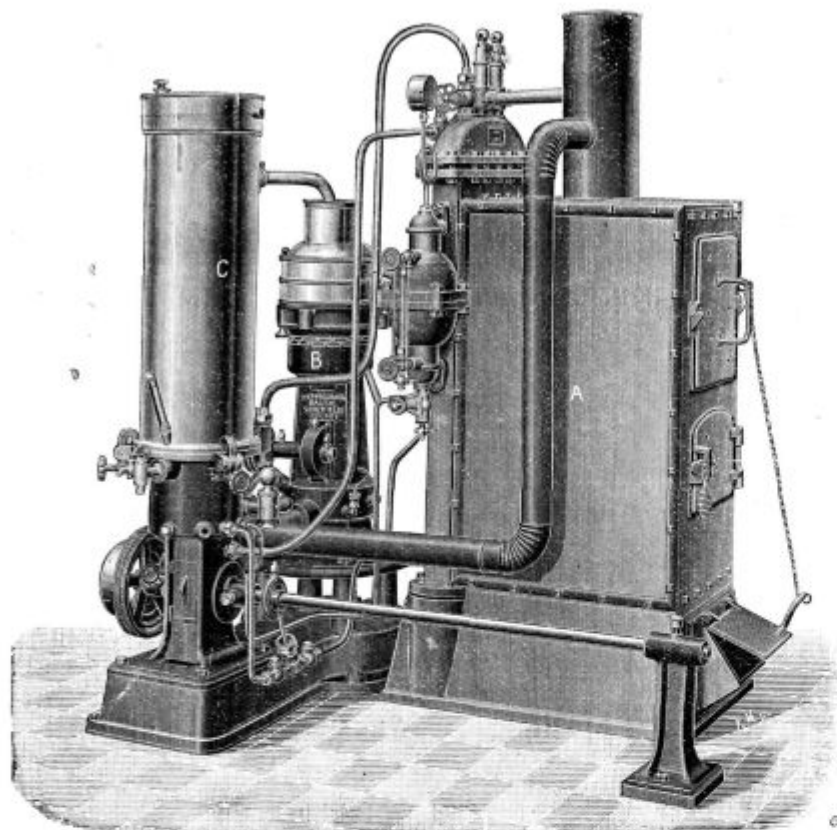
plošči navpik stoječe skupne vodne cevi a in jih more tudi mlekarnar sam premeniti, če bi ktera pregorela. V to svrhu je že pri nabavi dodanih nekaj nadomestnih cevi. Vsled te zelo umestne notranje sestave napravlja parotvorec 70—100 kg pare na uro, navzlic majhni vsebini vode. Para nastane že v $\frac{1}{4}$ ure potem, ko smo zakurili.

Iz parotvorca gre para v turbino posnemalnika, kjer odda svojo moč in se potem zgosti v obratnohladilnem grelniku. Tako zgoščena para ali pravzaprav prekapana voda se s pomočjo na transmisijo se nahajajoče sesalke pritiska zopet v parotvorec. Ta je opremljen s samodelujočim urejevalcem, da kotel ostane vedno enakomerno z vodo napolnjen. Tečajji turbine se mažejo od zunaj, zato se ni bati, da bi se voda onesnažila z oljem in bi tako mogla škodovati železu v kotlu.

Turbina posnemalnika je vezana potom prevodila (transmisije) z grelnikom in s prevodilnim vratilom, kamor se pritrdijo prevodilna kolesa za pinjo in druge stroje. Turbinsko kolo je podobno Alfovemu, torej zobato. Parni pritisk ali pravzaprav hitrost pare, ki vpliva pri Alfovi turbini le enkrat na kolo in gre potem v zrak, vpliva pri turbini Baltic trikrat in gre potem v grelnik, kjer se zgosti. Vsled tega odda para vso svojo moč, ki zadostuje da goni posnemalnik in obenem tudi druge stroje. Trikratni pritisk istega parnega toka se pa doseže na ta način, da se para, potem ko je oddala svojo hitrost prvokrat, vjame v drugo parno cev, ki obrne njen tok za 180° in jo vodi zopet nazaj na turbinsko kolo; isto se zgodi potem še tretjič. Turbina se 8000 krat zavrti na minuto in je opremljena s samodelujočim uravnalцем, ki spušča le toliko pare na kolo, kolikor je je v trenutku treba. Zato je tok

posnemalnika in drugih strojev vedno enakomeren in ni treba paziti na drugo, kakor na primerno kurjavo v

Listje gozdnega drevja — krmilo za živino.

Podoba 72.

kotlu. — Če se posnemalnik ne potrebuje za posnemanje, se boben odstrani in turbina se rabi kot gonilna moč za druge stroje. Turbina proizvaja moči za okroglo 3 HP (3 konjske sile).

Posnemalnik Baltic je podoben separatorju Alfa. Notranjost bobna je napolnjena s skledicami in posnema tako čisto, kakor posnemalnik Alfa. Obratnohladilni grelnik, kjer se more doseči pasterizirano posneto mleko in se obenem more segreti celo mleko na stopnjo toplote, potrebne pri posnemanju, je dandanes najpopolnejši pasterizovalni aparat. Učinek pasteriziranja je pri njem krepkejši, porabi pa manj pare in je vsled tega tudi bolj gospodarski kakor navadni grelnik ali paster.

Celotna naprava kaže tehnično popolnost na polju parnoturbinskih mlekarskih naprav in je za naše mlekarne prav primerna in priporočljiva. Posnemalnik in grelnik sta združena na enotnem temelju; največkrat se jima pridruži še parotvorec, kakor je razvidno na podobi 74, ki kaže majhno mlekarno v prerezu. V takem slučaju je oskrba zelo enostavna in more ena oseba podelati v maslo do 2000 l mleka. Vsi stroji, ki so razvidni na podobi 72., to je: parotvorec, posnemalnik Baltic za 750 l in obratnohladilni grelnik za 750—1000 l na uro, stanejo Mk 3200 = K 3800. Za Nemčijo in za Avstrijo dobavlja te naprave „D. Baltic-Separator - Centrale W. Frick v Berlinu - Wilmersdorfu“. Mlekarnam, ki bi se zanje zanimale, sem na razpolago s praktičnimi pojasnili. Dosedanji uspehi, ki so se dosegli v mlekarnah na Švedskem, kažejo da bodo ti obrati zelo trpežni. Naprava je bila v minulem letu odlikovana s srebrno kolajno tudi od nemške kmetijske družbe, ki je s takimi nagradami zelo varčna.

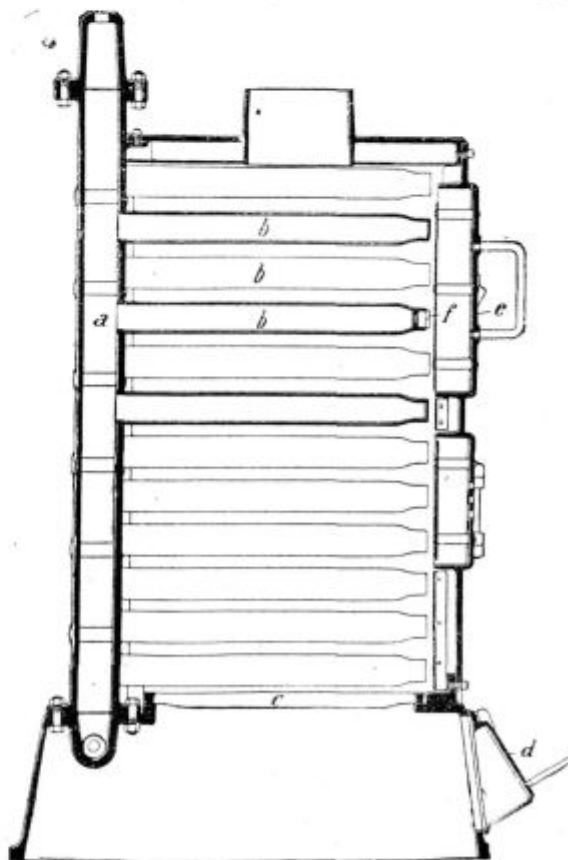
Anton Pevc,
dež. mlekarski inštruktor.

Drevesno listje — bodisi zeleno, bodisi posušeno — se običajno in uspešno rabi za krmo drobnice, redkeje tudi za drugo živino. Ponajveč se to krmilo rabi v kraških pokrajinah, kjer se pridela premalo trave, drugod pa posebno ob slabih letinah, ob suši.

Izmed drevja, čigar listje prihaja za krmo najbolj v poštev, je povrsti: jesen, divja češnja, javor, brest, hrast, topol, lipa, jelše, gozdna vrba, bukev in gaber, leska, akacija; poleg teh je še več drugih, manj važnih.

Dobivanje listja od imenovanega drevja je odvisno od načina, kako se razne drevesne vrste v to svrhu vzgajajo. Vzgojanje nekterih drevesnih vrst je mogoče v nizkih gozdih, stem da sekamo poganjke od štorov v krajših letnih presledkih; nadalje z obsekanjem na glavo in slednjič s kleščenjem vej ob deblu. Glede omenjenih vzgojnih načinov bodi nakratko naslednje omenjeno:

1. Raba poganjkov na parobkih. Poganjkov z mladim in prav krepko razvitim listjem nam daje največ nizki gozd. Nizki gozdi se pa morajo pravilno posekovati le ob času, ko drevje ni v soku, da obdrže štorovi tem večjo in trajnejšo življenjsko moč. V tem času je pa listje že odrevenelo ali odpadlo. Tudi jeseni posekan gozd nam ne da za krmo sposobnega listja; redilna moč je namreč tem večja, čim

Podoba 73.

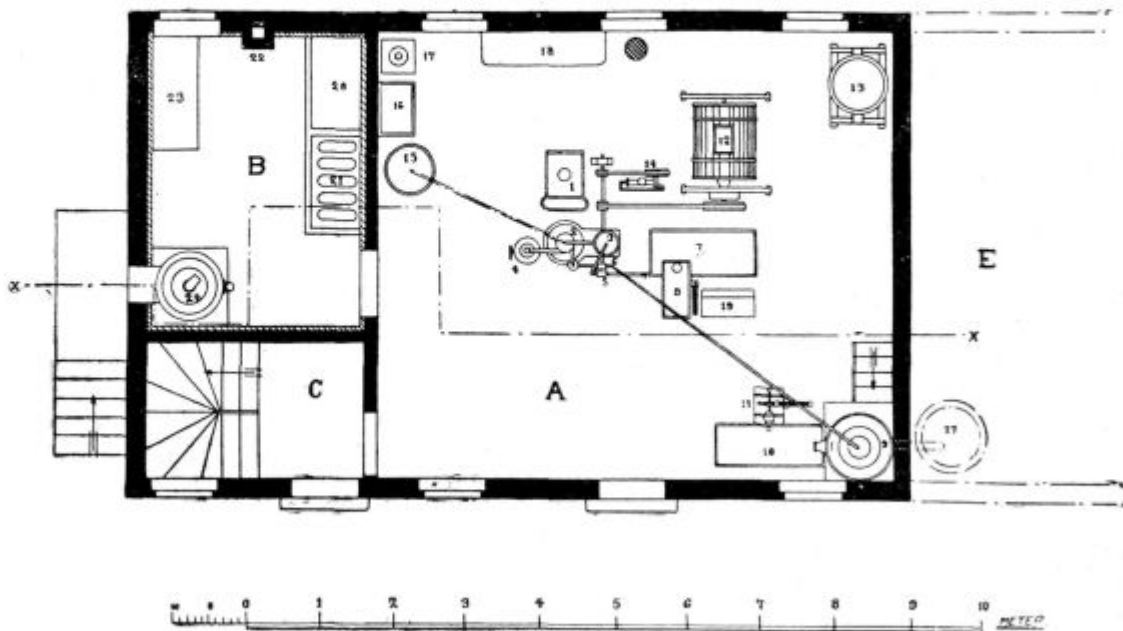
majše je listje. Zatorej najbolje kaže, da se zasadi na zemljiščih, ki za obdelovanje polja niso ugodna, za

nizko rastle pripravno drevje, ki se seka v 3 do 10 letnih presledkih prav do tal za krmo, in sicer vsakokrat koncem julija in avgusta meseca. Da v poletnem sekanju puščeni štorovi preveč ne usahnejo, je dobro pustiti ob vsakem štoru po en poganjek, da vleče sok iz njega in ga obdrži pri življenju. — Nizko rastle v višavah in planinskih krajih ne uspeva tako bujno kakor v nižavah in na gričih.

Mnogokrat si prav lahko priskrbimo listnate krme, če posekamo razno listnato drevje in grmovje v poletnem času v mladih gozdih in nasadih, kjer hočemo vzrediti črn gozd. Stem pomagamo tudi razvoju tega.

2. Obsekovanje na glavo in 3. klešččenje ob deblu. Kdor potrebuje listnate krme, skuša posaditi ob svojih potih, mejah, na močvirnih travnikih, v bregih itd. vsaj posamezna za klešččenje in živinsko krmo sposobna drevesa. Za „na glavo“ obsekana drevesa so za rabo: beli gaber, lipa, topol, akacija, deloma tudi brest, hrast, javor in jesen. Bolj kakor obsekovanje na glavo se obnese klešččenje ob deblu. Tako okleščeno drevje trpi dalje in manj

razdelil množino drevja, ki z njim razpolaga, v razne letne skupine, ki pridejo pri klešččenju zaporedoma na vrsto; hitro rastoče drevje se lahko obsekava vsako drugo leto, na pr. kanadski in črni topol, akacija, vrba itd. Čim mlajše so veje, tem boljše je listje za krmo, čim starejše veje, tem več zopet lesovja.

Podoba 74.

V visokih gozdih je dobivanje listnate krme mogoče le pri drevju, posekanem v poletnem času. Pri rastočem listnatem drevju se pa kvečjemu lahko brez občutne škode odvzemo prav spodnje veje, in sicer gladko ob deblu, če je dobivanje te krme vsled posebnih okoliščin neobhodno potrebno.

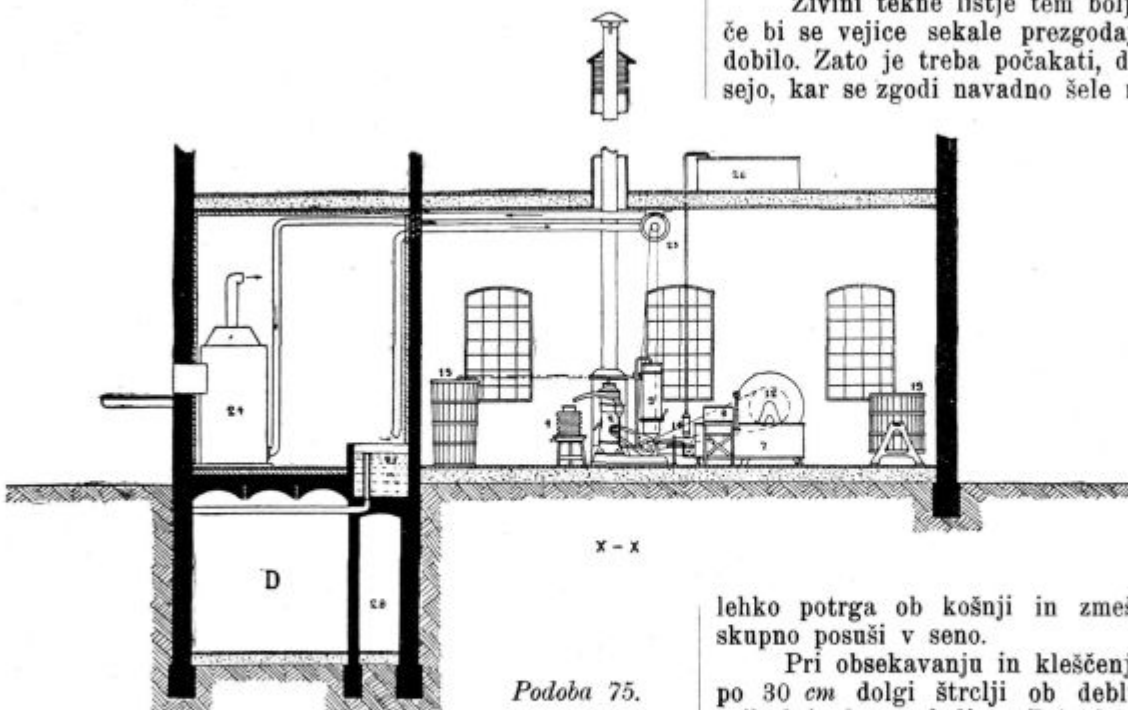
Zivini tekne listje tem bolj, čim mlajše je, toda če bi se vejice sekale prezgodaj, bi se premalo krme dobilo. Zato je treba počakati, da mladice dobro odrasejo, kar se zgodi navadno šele nekaj tednov po kresu.

Zatorej se klestijo veje za krmo navadno koncem julija in v avgustu mesecu. Če bi sekali prej, bi drevje poglalo novo brstje še isto leto, ki bi pa pozimi pozeblo, ker do jeseni ne more zleseneti. Stem bi se pa oslabilo rastle prihodnjega leta.

Tam, kjer stoje porabna drevesa na travnikih, se listje

lahko potrga ob košnji in zmeša med travo ter se skupno posuši v seno.

Pri obsekavanju in klešččenju se navadno puščajo po 30 cm dolgi štrclji ob deblu. Iz njih poganjajo prihodnje leto mladice. Pri klešččenju, ki se najbolje vrši od spodaj navzgor ob deblu, delavci te štrclje rabijo namesto lestve. Odsekati se morajo veje z ostrim orodjem. Lomiti veje z rokami je škodljivo, ker povzroča pešanje puščenih štrcljev, ki se nalomljeni in zatrgani ne morejo hitro zaceliti.

Podoba 75.

obsenčuje kakor prej imenovano; njegovo deblo da tudi več porabnega lesa. Porabno v to svrhu je prej našeto drevje, posebno pa hrast, brest, javor, jesen, jelša, jagnjed in kanadski topol. Klestijo se veje drevju vsako 2. do 5. leto. Vsled tega si bo umen gospodar

Nasekane veje za krmo se morajo tako posušiti, da ostane posušeno listje zeleno; vsled tega se ne smejo sušiti na prehudem solncu dolgo časa in tudi se ne smejo pustiti, da bi jih preveč dež namočil. Najlaže in zadostno je pač sušiti veje le par ur na solncu, da ovenejo in so napol suhe, potem se povežejo v snope ali butare in se kje shranijo, kjer se zadostno osuše. Ni se bati, da bi listje splesnilo, ker povezane veje niso tako goste, da bi jih ne mogla sapa prepihati. Tudi se posekane veje lahko kar takoj povežejo v butare ter se postavijo pokonci okrog débel, na kar se v par dneh spravijo stran — še prej, preden je listje presuho, da ne odpade spotoma. Butare se spravijo potem v skedenj ali pa v kope na prostem. Okrog v tla zabitega droga se naložé butare z vrhnjo stranjo na znotraj, potem ko so se tla pokrila z deskami, s skorjo ali s slamo.

Vrh kope se pokrije s slamo ali skorjo, da dežnica odteka v stran.

Veje, ki imajo listje močno nabodeno od mrčesa in napolnjeno z zalego, naj se ne povežejo v butare, ker živina takega listja nima rada. Pri jesénih je treba paziti, da so prosti španskih muh.

Glede krmljenja z listjem bi bilo nadrobno omeniti marsikaj glede posameznih drevesnih vrst, nadalje glede vpliva na posamezne vrste živine ter njih razne telesne organe itd. Nakratko, čeravno površno, bodi le naslednje omenjeno:

Listje, najsi bo sveže ali suho, naj tvori le del krmil, ki se pokladajo kozam in ovcam; govedi in konjem naj se daje nekaj te krme le tedaj, če je pomanjkanje druge hrane. Preveč same listnate krme bi škodovalo živini. Na Krasu, kjer je živina te krme bolj vajena, — kar velja posebno za ovce in koze — ji bo tudi manj nevarna. Prehod k delni listnati krmi na zimo naj se zvrši le polagoma.

Poklada se suho listje, oziroma butare, živini različno, kar je pač splošno znano. Dobro je, če se poškrpe s slano vodo, ko se pokladajo.

Dognano je, da vsebuje povprečno 125 do 135 kg posušenega listja (odštevši veje) toliko hranilnih snovi, kolikor jih ima približno 100 kg sena. —

Vlaganje kumar.

Prišel je čas kislih kumar. Kumar se pri nas sicer veliko prideluje, toda razmeroma malo se jih spravlja za porabo v kislem stanu. V tem oziru je drugače na Češkem in Moravskem, kjer se na tisoče sodov in steklenic kumar v soli in kisu pripravi in razpošilja po Avstriji, Nemčiji in sosednih državah.

Zlasti pogrešam na Kranjskem vlaganje kumar v sol na podoben način, kakor se vlaga in kisa zelje. In vendar so take kumare zelo tečne in izvrsten pridatek k raznim jedem. Na Češkem je ni najmanjše kramarije na deželi, kjer bi se od jesenskega časa do zime ne dobile cenene in tečne kisle kumare. Pravilno v sol vložene se držijo kumare dolgo do zime. Zato sem se namenil, da opišem, kako se tam kumare na razne načine vlagajo.

Kumare v soli.

Za vlaganje v sol so najbolj pripravne drobnejše kumare, ki nimajo velikega semena. Najbolj priljubljene so takozvane grozdne kumare.

Kumare se s krtačo dobro odrgnejo v mrzli vodi, potem se pa vložijo v čisto mrzlo vodo, kjer ostanejo

čez noč, da izgubijo morebitno grenkobo in da se omehčajo, vsled česar se potem vanje laže zaleze slana voda.

Med tem si pripravimo slano vodo. V 10 l vode raztopimo $\frac{1}{2}$ kg soli, slano vodo dobro prekuhamo ter jo pustimo, da se ohladi.

Drugi dan si pripravimo za vlaganje potrebna zelišča, in sicer sveže višnjevo listje, opanke (vilice, ročiče) vinske trte in nekaj vejic kopra. Vse dobro operemo in pustimo na zraku, da se posuši.

Obenem si pripravimo in osnažimo potrebno posodo, n. pr. stare vinske sode ali sode od olja, ki jim snamemo eno dno. Poprej jih pa moramo z vrelim sodovim lugom dobro izpariti in s krtačo pomiti. Dalje si pripravimo steklenice, steklene vrče, lonce itd.

Na dno osnažene posode, kamor hočemo vložiti kumare, denemo debelo plast omenjenih zelišč, potem pa vložimo lego (plast) osnaženih kumar tesno skupaj, nato nekoliko malo zelišč, zopet lego kumar itd., dokler ni posoda polna. Na vrh denemo zopet debelo plast zelišč.

Vse to zalijemo potem s pripravljeno hladno, slano vodo in pokrijemo s kakim pokrovom ter postavimo na bolj gorak kraj, v bolj gorko shrambo, v bližino ognjišča itd.

Posoda ne sme biti preveč napolnjena, da pri nastalem kisanju tekočina ne pretoka.

Kakorhitro se zgornja plast zelišč dvigne, jo obtežimo s čistim krožnikom in nanj položimo skrbno osnažen kamen.

Če kumare vodo močno popijejo, tako da je zmanjkuje, je treba doliti nove prekuhane slane vode. V dveh do štirih tednih so kumare kisle in se lahko rabijo. Treba jih je potem spraviti na hladen kraj in polagoma porabiti, ker se ne drže dolgo.

Da se kumare dlje držijo in da ne postanejo prehitro vodene, je priporočljivo, da se posoda en do dva dni pred vlaganjem kumar znotraj odrgne s česnom.

Iz tega vzroka priporočajo nekteri, da potrgane kumare 3—4 dni na suhem leže, da se potem omijejo in osnažijo s slano vodo in šele potem vložijo na že popisani način v posodo ter z drugo (čisto) slano vodo zalijejo.

Tudi pridatek $\frac{1}{3}\%$ do 1% tanina (čreslovine) zelo dobro vpliva, da se doseže enakomerno kisanje in se prepreči prehitro omehčanje (zvodenenje) kislih kumar.

Če kumarčna voda postane motna in se je bati, da bi se kisle kumare pokvarile, zadostuje, da pride nemo nekaj na tenke kolačke zrezanega hrena, in voda se v kratkem zopet očisti.

Če hočemo ohraniti take v soli skisane kumare dolgo časa, torej za zimo, jih moramo po končanem kisanju sterilizirati.

Najbolje je, če jih vložimo v steklene vrče, kakršni se rabijo za vkuhanje sadja, jih zalijemo s kumarčno vodo in povežemo s prasičjim mehurjem, potem jih pa v vodnem soparu steriliziramo (zakuhamo) pri 90° C.

Kdor bi hotel večjo množino kumar v soli pripraviti za zimsko rabo, mora imeti za to sodček z vraticami.

Sveže kumare se osnažijo v vodi, namočijo in vložijo v sodček na enak način, kakor je spredaj popisano.

Vratica sodčeka se potem zapro in se skoz veho kumare zalijejo z vrelo slano vodo. Drugi dan se voda odlije, zopet prekuha in vrelo zopet nalije v sodček. To se ponovi še tretji dan.

Po končanem kisanju se sodček zalije s slano vodo do vrha, se dobro zamaši in se postavi v hladno klet, kjer se pozimi načne zopet pri vraticah.

Kumare v kisu ali octu.

Kumare v octu (jesihu) so pri nas bolj znane kakor kumare, kisane v soli. Vendar se tudi tukaj ne dela povsem pravilno. Večinoma vlagajo kumare v tako močan očetni cvet (esenco), da so skoraj neužitne.

Veliko bolje in gotovo bolj zdravju prikladno je vlagati kumare v vinski ali sadni ocet (kis), ki si ga iz vina, vinskih odpadkov, tropin, petijota, oziroma iz sadnega mošta, odpadlega sadja itd. vsak lahko v poljubni množini doma naredi.

(Glej tudi spis „Kako se pripravlja dober vinski kis“ v 23. stev. „Kmetovalca“ iz leta 1907*).

Navadno pravijo gospodinje, da se v vinskem kisu kumare ne drže tako dobro kakor v esenci. To je pa le tedaj resnica, če nismo kumar pravilno vložili ali če nismo z njimi pravilno ravnali. Majhne, drobne kumarice se osnažijo ter se za nekaj ur vložijo v čisto vodo. Potem se pripravi nekoliko zelišča, in sicer višnjevega listja ter koprovih vejic, dalje nekaj zelene paprike in drobnih čebulic (šalotke), ki se vse opere in pusti, da se posuši.

Nato se v menjajočih plasteh vložijo kumare in zelišča v stekleno posodo in na vrh se dene nekoliko hrenovih kolačkov, ali pa gorčičnega semena, ki se zaveže v majhno culico iz čistega platna. Oboje varuje kumare pred pokvarjenjem in jim daje pikanten okus.

Nato se zalije vse z octom. Na 100 kumaric se vzame 3 l močnega vinskega kisa, 1 l vode in 5 do 6 žlic soli. Če kis ni močan, ni treba vode primešati.

Kis se najprej dobro prekuha in pri tem pene posnemajo. Na to se pusti, da se shladi, ko je hladen, se nalije na kumarice in posoda se dobro zapre. Če nimamo zamaška, se posoda poveže s pergamentnim popirjem.

Kumare s poprom.

Prav drobne kumarice se snažno omijejo in se puste, da se osuše. Nato se vložijo v lončeno posodo in se zalijejo z vrelim močnim kisom, ki se mu pridene nekoliko žlic soli in nekaj celega popra.

Drugi dan se ocet zopet prekuha in vnovič nalije na kumare.

Tretji dan se vse skupaj dene na ognjišče in se toliko segreje, da začne kis vreti, vse se vlije v porcelanasto skledo in se pusti nekaj dni, da kumare postanejo bolj zelene. Potem se vložijo v kozarec in se zalijejo s svežim, prekuhanim jesihom. Take kumare se držijo zelo dolgo.

Kumare v gorčiči.

Zrele kumare se olupijo in se zrežejo na za prst debele in dolge koščke, ki se nasole in puste 24 ur. Prihodnjega dne se koščeki osuše in vložijo v kozarce, pri čemer se med nje v plasteh pomeša nekaj rumenega gorčičnega semena, belega ali črnega popra, kopra, šalotek ali drobnih čebulic, na vrh se pa zopet dene nekaj kolačkov hrena. Vse se zalije s kisom, ki se mu dodane nekoliko sladkorja.

Za 10 velikih kumar se potrebuje $1\frac{1}{2}$ l kisa 300 g (30 dg) sladkorja, 300 g (30 dg) rumenega gorčičnega semena in 150 g (15 dg) celega popra. Gorčiča in poper se mešata že med kumare. Kis s

*) Dobiva se v ponatisu pri c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani.

sladkorjem se skuha, pri tem se pena posnema, in ko se kis ohladi, se nalije na kumare.

Drugi in tretji dan se to še ponovi in šele potem se kozarci zaprejo s pergamentnim popirjem in se shranijo. B. Skalický.

Uljudna prošnja.

Podpisano ravnateljstvo se obrača z uljudno prošnjo do vseh kranjskih kmetovalcev, ki se pečajo s pridelovanjem semena domače (štajerske) detelje, bodisi za svojo rabo ali pa za prodajo, da bi mu dali na razpolago, oziroma po pošti poslali vsaj 500 do 1000 gramov ($\frac{1}{2}$ do 1 kilograma) doma pridelanega, neočiščenega deteljnega semena.

Gre namreč za to, da se zanesljivo dožene, ali je v deteljnem semenu, ki se prideluje na Kranjskem, plevel, kakršen je sicer običajen le v semenskem blagu detelje, pridelanem v južnih krajih Evrope. Kmetijsko-kemijsko preskušališče za Kranjsko v Ljubljani zasleduje namreč že več let v semenski detelji, ki je ali naj bi bila pristno kranjsko blago, plevel, ki se na njegovi podlagi pri preiskovanju določa proizvodstvo (provenienco) semenske detelje iz južnoevropskih krajev. To dejstvo bi bilo za nas brezpomembno, če bi ne bila sklenila „Zveza kmetijskih preskušališč v Avstriji“, da je v bodoče pri plombovanju domače semenske detelje zaznamovati na spričevalih (atestih) tudi proizvodstvo (provenienco) detelje, če se pri preiskovanju izkaže, da je bilo deteljno seme pridelano v južnih krajih Evrope. To se je zgodilo z ozirom na malovrednost laške in južnofrancoske domače detelje, ki prihaja v velikih množinah v naše kraje. Posledica tega sklepa bo, da bo semensko blago domače detelje iz južnoevropskih krajev polagoma izgubilo avstrijski in tudi nemški trg. Nas bi to ne bolelo, če bi se ne bali, da zadene enaka usoda tudi naše domače deteljno semensko blago, ki se prideluje na Kranjskem. Zato je neobhodno potrebno, da se na podlagi popolnoma zanesljivih deteljnih vzorcev dožene, v koliko je upravičeno domnevanje, da se je med kranjsko deteljo zanesel južni plevel.

Stvar je za našo deželo in za naše kmetijstvo izredne važnosti, ker nam deteljno semensko blago, ki se prideluje pri nas na Kranjskem, donša do pol milijona kron na leto. Odpovedati bi se morali tej za naše razmere naravnost ogromni vsoti in bi morali pridelovanje semenske detelje za kupčijo vbodoče opustiti, če bi se izkazalo, da je med našo deteljo v resnici že zanesen južni plevel in bi ostal kljub temu sklep „Zveze kmetijskih preskušališč v Avstriji“ v veljavi. Zavaljo tega se čuti podpisano ravnateljstvo dolžno in poklicano, da v zaščito interesov naše dežele in našega kmetijstva zadevno stvar kar najnatančneje preišče. Če bi preiskava dognala, da je med našo deteljo zanesen južni plevel, potem bi se moral razveljaviti sklep „Zveze kmetijskih preskušališč v Avstriji“, ker nikakor ne gre, da bi zaradi tega trpelo proizvodstvo semenske detelje pri nas. V nasprotnem slučaju pa je dolžnost kmetijsko-kemijskega preskušališča za Kranjsko v Ljubljani, da se pridruži omenjenemu sklepu, ker bi bilo kvarno tudi za naše kmetijstvo, če bi se preplavljala dežela Kranjska z malovredno domačo deteljo iz južnih krajev Evrope.

Z ozirom na veliko važnost, ki jo je pripisovati provenienčnemu vprašanju naše domače detelje, in z ozirom na koristi, ki jih bo imelo od ugodne rešitve tega vprašanja naše kmetijstvo, upa podpisano ravnateljstvo zadržno, da bo našlo pri prizadetih kmetovalcih

kar najizdatnejšo podporo. Zlasti pa še pričakuje, da se bodo vsi tisti kranjski kmetovalci, ki pridelujejo semensko deteljo za kupčijo, v prav obilnem številu odzvali prošnji ter mu doposlali potrebne vzorce doma pridelane, neočiščene semenske detelje v preiskovanje.

Preiskovanje se bo zvršilo seveda brezplačno in se torej v tem oziru pošiljalcem deteljnih vzorcev ni bati nobenih stroškov.

Ravnateljstvo kmetijsko-kemijskega preskušališča za Kranjsko v Ljubljani.

Ravnatelj:

Ing. chem. J. Turk.

Skrbite za strokovno izobrazbo svojih sinov!

Mnogo se deluje danes za boljšo izobrazbo kmetškega stanu. Na nešteti shodih, tečajih in popotnih predavanjih se naši gospodarji spodbujajo k napredku in k izboljšanju kmetijskega položaja. Marsikaj dobrega se je na ta način že doseglo. Naj pogledamo kamorkoli, povsod vidimo, da rase zanimanje za napredek, da naši gospodarji čimdalje bolj uvidevajo potrebo boljše izobrazbe in da je velik del dosejanega napredka pri našem kmetijstvu pripisati dobremu strokovnemu pouku.

Kakor je ta pouk pri odraslih gospodarjih potreben tudi za naprej, tako moramo po drugi strani vendar priznati, da je dobrega strokovnega pouka treba predvsem naši mladini. Pri tej je treba strokovne vzgoje za boljše umevanje naprednega kmetijstva! Marsikaj dobrega se da doseči s popotnim poukom in s kmetijskimi tečaji, ali tega, kar se da pri mladini doseči z dobro urejenim strokovnim poukom, tega ni mogoče doseči pri odraslih gospodarjih, in naj se na nje še tako vpliva. Odraslim gospodarjem manjka podlage, manjka utemeljevalnih vednosti, ki se nanje opira današnji napredek kmetijstva in ki si jih moremo pridobiti le v kmetijski šoli z dobro urejenim poukom.

Če se je po drugih deželah zaneslo toliko napredka med široke sloje kmetškega prebivalstva, je to pripisati odnotnemu razvoju kmetijskega šolstva. Prav nič se ne motimo, če trdimo, da stoji višina kmetijskega napredka po teh krajih v najtesnejši zvezi s številom kmetijskih šol.

Tudi pri nas se kaže čimdalje več zanimanja za strokovno izobrazbo kmetške mladine. Tudi naši gospodarji uvidevajo, da je treba sinovom več izobrazbe kakor jo daje ljudska šola in da je najboljša šola za kmetške mladeniče kmetijska šola. To se najbolj kaže na številu učencev, ki se priglašajo za obisk šole na Grmu. Lani se je oglasilo vsega skupaj 82 učencev, 26 učencev več kakor jih je mogla šola sprejeti, kajti prostora je v šoli za kvečjemu 56 učencev.

Da se je začelo zanimanje za šolo na Grmu tako širiti, je pripisati sedanji uredbi tega deželnega zavoda, po drugi strani pa tudi ugodnim pogojem za šolanje na tem zavodu. Danes se ne more nihče več izgovarjati, da ne more pošiljati svojega sina v to šolo, kajti danes je prostih mest za 50 učencev na šoli, pouk sam je pa tako urejen, da ustreza potrebam mladeničev iz najrazličnejših krajev naše dežele.

V zimski šoli se učenci poučujejo samo v zimskem času, od novembra do konca marca, torej v času, ko je res zlata prilika za pouk kmetške mladine. Zimska šola traja 2 zimi in vsega skupaj 10 mesecev, t. j. 2 zimi po 5 mesecev. Priporočamo to šolo predvsem

sinovom iz živinorejskih in poljedelskih krajev in sploh vsem, ki morejo le pozimi od doma. V tem času je najlepša prilika za praktični pouk o živinoreji, mlekarstvu, prasičereji, o gnojilih in ravnanju z gnojem, o travništvu in pašništvu, kar je za naše živinorejske kraje posebne važnosti. Mladičji, ki so kaj bolj šolani, bolj sposobni, se morejo sprejeti tudi v II. tečaj zimske šole, tako da ostanejo le 5 mesecev na šoli.

V letno šolo, ki traja vse leto, od meseca novembra do konca oktobra, se pa sprejemajo učenci, ki se žele praktično izvežbati v vseh potrebnih delih novega vinogradništva, kletarstva, sadjarstva in vrtnarstva. Ta šola je namenjena sinovom iz vinorodnih krajev naše dežele.

Deželni odbor razpisuje ravnokar prosta mesta na zavodu, in zato opozarjamo vse tiste gospodarje na ta deželni zavod, ki imajo ukaželjne sinove, s pozivom, da naj pošljejo svoje sinove v strokovno šolo na Grm.

S kmetško mladino v kmetijsko šolo!

R.

Pospeševanje reje koz.

Koza je prav imenitna domača žival, ki je povsod tamkaj velekoristna, kjer je na pravem mestu. Na pravem mestu je pa koza povsod tamkaj, kjer imajo pašnike, ki se druge živali ne morejo okoristiti z njimi, in pri najmanjših posestnikih, ki ne morejo imeti krave. Slednje zlasti velja za kočarje, železniške čuvaje, delavce in tudi za male uradnike, ki imajo nekoliko sveta, nekaj prilike za pašo in vsaj kotichek, kjer se more narediti majhen hlev. Z majhnimi stroški se more koza preživiti, pri čemer se z velikim pridom porabijo razni odpadki iz kuhinje in se s pridom popasejo marsiktera tla, ki se nihče ne meni zanja. Koza je glede prehranjevanja malo izbirična in skromna žival, ki seveda dobro krmo tudi dobro plača, je raznim boleznim manj podvržena kakor goved, a za dobro uspevanje ji je zadostno gibanje na prostem neobhodno potrebno, zato naj se nihče ne prične z rejo koz pečati, ki tem ljubkim živalim ne more nuditi takega gibanja.

Za ljudi, in zlasti za otroke, je prehranjevanje z mlekom silno važno, in na tisoče je ljudi, ki morejo z rejo koz priti do cenega in jako zdravega mleka. Iz tega vzroka je reja koz velikega socialnega pomena, in zato zasluži, da se ta panoga živinoreje prav krepko pospešuje.

Znano je, da koza izredno ljubi svežo klajo in zlasti ji gre v slast listje z drevja, ki ga strastno mli in zato seveda postane koza lahko zelo škodljiva, posebno v gozdu. Med koristno drevje in zlasti v gozd koza nikakor ne sodi, vendar se pa njena škodljivost ne sme pretiravati in se koza ne sme proglasiti za splošno škodljivo in se kar vprek zatirati, kakor je bilo zadnji čas pri nas običajno. Hvala Bogu, da so se razmere izpremenile. Danes smemo rejo koz pospeševati, dočim je bil še pred kratkim že velik gospodarski greh, če je kdo sploh izgovoril na korist kozi dobro besedo. Neumestno zatiranje koz je naredilo, da imamo danes v krajski deželi le še kakih 4700 koz, dočim smo jih imeli l. 1870. še 17.000.

Postavimo se na pravično stališče in ne pustimo koze tja, kjer more delati škodo, a pustimo jo v velik prid revnejšim slojem za kraje, kjer je vsaka škoda izključena.

Dobra molzna koza da na leto 500 in tudi več litrov mleka ter skoraj redno skoti vsako leto dvojčke,

ki imajo danes prav visoko ceno, bodisi kot plemenske živali ali pa kot klavna živina, pri čemer je treba upoštevati, da se dendanes za kozličevo kožo veliko več dobi, kakor poprej za celega 6 tednov starega kozliča. Prodaja mladičev toliko vrže, da se more plačati vsa dokupljena zimska klaja.

Nikari misliti, da je naša domača kozja pasma popolnoma zanič. Postala je le slaba vsled slabega oskrbovanja in neprestanega plemenjenja v sorodstvu. Pričeli smo rejo koz pospeševati, in sicer glede količnosti in glede kakovosti. Glede količnosti se bo ta reja pospeševala, da prično koze v večjem številu rediti, kjer so umestne in neškodljive, glede kakovosti je pa kozorejce poučevati o boljšem oskrbovanju in boljši reji ter je predvsem pokrepiti kozji zarod z vpeljavo sveže krvi. C. kr. kmetijska družba kranjska je vzela to reč v roke, in veselo je videti, kako veliko navdušenje vlada za povzdigo reje koz, ki so našim ljudem izredno priljubljene živali.

Poglavitno delo pri pospeševanju kozje reje na Kranjskem je okrepitve in osveženje domačega kozjega zaroda z vpeljavo tuje krvi. V to svrhu se je izbrala koza sanske pasme, ki je doma v Švici in je na dobrem glasu zbog svojih različnih večjih vrlin, kakor jih ima naša domača koza. Nihče naj pa ne misli, da je edino le sanska koza kaj vredna, saj imamo mnogo drugih kozjih pasem, ki niso nič ali vsaj ne veliko slabše. Da smo se pa odločili za sansko pasmo, prihaja odtod, ker so njene vrline najbolj znane, ker je ona popolnoma bela in brez rog in je zato najlažje zasledovati uspehe križanja. Sanska koza ob pravilni reji daje veliko mleka, je plodovita, nima v snažnem hlevu in če se snaži nič neprijetnega duha, zato se njeno mleko ne razločuje glede okusa in duha prav nič od kravjega, in kar je posebno važno, sanska koza se najrajša pase po tleh in ni prav nič strastna na drevesno listje. Zadnja okoliščina je zelo važna, ker se z njo najbolj zamaše usta tistim strastnežem, ki vidijo v vsaki kozi brez izjeme in povsod le gozdnega škodljivca, ki ga je kratkomalo pobiti. Kakor v napredni Nemčiji, kjer se kozoreja močno širi in se z vsemi silami pospešuje, se bo izvestna gospoda tudi pri nas morala privaditi z milejšim očesom gledati to koristno žival.

Naša družba je že par let sem delila po deželi koze in je oddala nekaj plemenskih koz in kozlov sanske pasme, ki jih je večinoma dobila od češkega društva za rejo koz. Družba pa po tem društvu ni bila nič kaj dobro postrežena; prišle so celo živali, ki nikakor niso bile čistokrvne. Poskrbeti je bilo torej treba za boljši vir sanskih koz, in ker nikakor ni kazalo te koze za pretirano ceno nakupiti naravnost v Švici, se je letos poskusilo z nakupom na Hesenskem v Nemčiji, kjer so gospodarske in podnebne razmere slične našim in kjer se že dolgo let pečajo z rejo čistih sanskih koz ter imajo v to svrhu v vsaki občini svoje kozorejsko društvo. Kmetijska družba je letos vsega skupaj kupila na Hesenskem okroglo 100 koz, med njimi 26 starejših, ki so letošnjo pomlad storile in so molzne. Za vpeljavo starejših ženskih živali sicer družba ni nič kaj vneta, ker je ravnotako, kakor pri kravah, ki se vpeljejo iz daljne tujine, velika nevarnost, da živali pozneje neplodne postanejo. Če je družba vseeno starejše, molzne koze kupila in jih je za polovično ceno oddala, prihaja to odtod, ker so prosilci tako močno poudarjali, da na vsak način hočejo imeti le molzne živali. Če se ktera teh živali jeseni ne bo hotela ubrejiti, bo to

naravno, za kar družba ne prevzame nobene odgovornosti. Večina kupljenih koz so pa letošnji spomladanski mladiči, ki se bodo naših razmer lažje privadili in je upati, da bodo dobro uspevali. Vseh dobljenih koz družba sploh ni oddala, ampak jih je dala na svoj račun na skupen pašnik, kjer se bodo pravilno oskrbovale, se jeseni obrejile ter se pozimi kot breje oddale.

Vsak naj pa ima pred očmi, da živali, iz daljne tujine vpeljane, nikdar tako dobro ne uspevajo, kakor živali, ki so že privajene, zato naj po vpeljanih živalih nihče ne izreka svoje sodbe, ampak šele zarod naj pokaže, kako se bodo te koze pri nas sponašale.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, ostali pa v „Listnico uredništva“. Odgovarja se le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom, v „Kmetovalcu“ se pri vprašanju pristavijo prečne rke imena in kraja, če vprašalec ne želi drugače. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj štiri dni pred izdajo lista; na prepozno došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso gospodarska in odgovori nanja niso splošno poučni in zanimivi, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pismu priloženih 50 h v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu.

Vprašanje 153. Imam kravo, ki je prvič storila jeseni, ko še ni bila dve leti stara. Ta krava se je potem vedno gonila. Vodil sem jo šestkrat, pa še sedaj nisem gotov, ali je breja. Spomladi, nekako od takrat naprej, ko je pričela dobivati svežo klajo in hoditi na pašo, se ji pa vedno sline cedijo iz gobca, zlasti kadar žveči, napravi včasih za pol klobuka pen sline in vrhutega še silno nerada je. Na rebrih ima krava trdo kožo. Kravi sem na vratu „zavlekel“, dal sem ji piti jesiha, laškega olja, jajec in vinskih drož. Navzlic temu je krava vedno enaka, včasih drži pri jedi glavo nekam na stran, kakor bi ji klaja prizadevala bolečine v gobcu. Ali je to kaka nevarna bolezen, ali je pa le kaka slučajna slabost? Kako naj zdravim to kravo, ki pri jedi tako močno izceja sline? (J. K. v S.)

Odgovor: Bolezen Vaše krave ni v nikaki zvezi s pogostim pojanjem, zato je bilo Vaše dosedanje zdravljenje brezpomembno ali kvečjemu nepotrebno trpinčenje. Če se hoče kaka bolezen ozdraviti, je najprej treba dognati vzrok ter ga odpraviti, potem šele je rabiti zdravila, če so sploh še potrebna. Da se Vaša krava pri jedi močno peni, prihaja od zastrupljenja, ki ga povzročajo raznovrstne glive rje, ki se nahajajo na detelji in na drugih rastlinah metuljnicah, ki so detelji sorodne. Če žival uživa klajo, napadeno po glivah rje, se prične močno sliniti, koža sluznica na ustnicah in na jeziku se vname, in če mora žival dlje časa tako klajo jesti, se pojavljajo celo bolezn v možganih in semtertja po koži se naredi suha snetivost. Preiščite deteljo, grahoro itd., ki jo pokladate kravi ali ki jo dobiva na paši, in našli boste na listih majhne rjavkaste pike, ki so trosi onih gliv. Edino sredstvo, ki Vam ga moremo priporočiti, je pokladanje druge, zdrave klaje, ki ni napadena od rje. Če je naše domnevanje pravo, potem bolezen samaodsebe preneha in je raba kakih drugih zdravil nepotrebna.

Vprašanje 154. Zakaj je pšenica snetiva in kako se pripravi semenska pšenica za setev? Pri nas je pšenica kaki dve leti sem zelo snetiva, kar prej ni bilo, in nekteri zaradi tega semensko pšenico apnijo. Ali je apno v to svrhu dobro sredstvo ali ne? (A. P. v P.)

Odgovor: Snetivost povzroča gliva snetivka, ki pride s semenom na njivo, zato je treba sejati neokuženo seme, in če takega nimamo, ga pa moramo razkužiti. Živo apno je za razkuženje semenske pšenice pač dobro, a ne učinkuje

dovolj zanesljivo, ker apno ne more vseh gliv temeljito zatreti. Boljše sredstvo kakor apno je modra (bakrena) galica, ki se v vodi raztopi in se potem seme z namakanjem v njeni raztopini razkuži. Na 100 litrov vode se vzame 1 kg modre galice; v tej raztopini se seme namaka kakih 12 ur in se potem precej dobro posuši.

Vprašanje 155. Imam v hlevu dve kravi, ki nočeta jesti niti najboljšega sena ali otave in tudi ne zelene klaje, pač pa imata navado lizati in gristi les. Ena krava je že 5 cm debelo desko jasli prelizala in pregrizla, da ima deska sedaj lukrjo. Pozimi kravi rajši jesta, in sicer nekako do maja ali junija, potem pa zopet nočeta žreti do blizu zime. Eno kravo sem kupil pred kakima dvema letoma od posestnika, ki je dajal sol in je sploh pokladal vso krmo soljeno. Lansko leto sem imel hlapca, ki je imel grdo navado, da je krmo in jasli polival s scalnico in je bržkone tudi kravam dajal scalnico piti. Sedaj pa kravi kar tiščita za ljudmi in bi vse radi oblizali. Kravi sta seveda suhi in mršavi, kakor bi nič ne dobili jesti, in tudi mleka nimata skoraj nič. Od kod prihaja ta neprilika pri mojih kravah in **kako bi kravam odpravil lizanje in glodanje lesa?** (F. D. v Š.)

Odgovor: Da krave les in cunje ližejo in grizejo ter glodajo, prihaja od bolezni v prebavilih, ki še ni popolnoma pojasnjena in ki ima bržkone svoj vzrok v pomanjkanju rudninskih hranilnih snovi v krmi. Na nekaterih posestvih ta bolezen prav hudo razsaja in je večkrat združena tudi s kostolomnico. Predvsem je na takih posestvih treba travnike in njive dobro gnojiti z apnom, s fosforovo kislino in s kalijem. Da se pri Vas bolezen zlasti poletni pojavlja, utegne biti vzrok pokladanje zelene klaje, ki povzroča premočno tvorjenje želodečne kisline, ki žival nehote sili, da zamori kislino. Amonijak v scalnici je tako sredstvo, zato so se Vaše krave na scalnico privadile in tišče za ljudmi. Pokladajte kravam redno klajno apno, mešajte jim med krmo zdrobljeno kreda in dajajte jim piti apnene vode. Dobro zdravilo je mešanica 100 gramov pepelike (potašlja), 100 gramov sode, 50 gramov soli in po 150 gramov encijana ter kolmeža. Te mešanice se po trikrat na dan da kravi suhe po eno žlico. Poleg pokladanja zadostnih množin rudninskih hranilnih snovi in zamorenja preobite kisline v želodcu je najboljšo sredstvo proti tej bolezni vbrizgavanje apomorfina pod kožo, kar pa more storiti le živinozdravnik. Seveda je zdravljenje z apomorfinom zelo drago.

Vprašanje 156. Neki večer konjerejec je dognal, da ima moj konj že na zadnji nogi malo sledu kraka in da se ta bolezen lahko skriva še tri do štiri leta, preden prične konj šepati. **Ali se da krak na konjski nogi ozdraviti, če se pravočasno prične z zdravljenjem?** (E. B. v S.)

Odgovor: Krak je morska kost ali kostni izrastek na notranji strani skočnega člana na zadnji nogi. Ker imajo konji različno ustvarjene kosti, zato ni treba kako malo izbuhnjeno kost na skočnem členu takoj smatrati za krak, ampak je biti zelo previdnim s sodbo. Najbolje je poklicati večšega živinozdravnika, ki na podlagi natančne preiskave dožene, če gre v resnici za pričeti krak, in Vam da navodilo, kako Vam je s konjem ravnati. Pravočasno zdravljenje kraka je uspešno in torej zelo važno. Če se pri Vašem konju krak res razvija, ste vsaj pravočasno opozorjeni, da v slučaju potrebe vse prav ukrenete. Krak se razvije iz vnete kostne mreže, zato ni res, da bi konj pričel šele čez 3 do 4 leta šepati, kajti so konji, ki imajo krak, pa ne šepajo, a so zopet konji, ki takoj šepajo, kakor hitro se prične tvoriti krak.

Vprašanje 157. Lansko leto sem imel v svojem hlevu kugo v gobcu in na parkljih. Vsled te bolezni je pri eni

kravi en sesek tako oglušil, da nič ne molze nanj ali vsaj le nekaj kapljic. Nadejal sem se, da to preide pri drugem teletu, pa sem se varal. **Ali more živinozdravnik od pomoči, da bo krava zopet molzla na sesek, ki je oglušil vsled kuge v gobcu in na parkljih?** (E. B. v S.)

Odgovor: Vsled kuge v gobcu in na parkljih oboli pri kravah večkrat prav močno tudi vime in istotako mlečne žleze v vimenu, ki se včasih popolnoma pretvorijo. Če se je mlečna žleza tako pretvorila, da ne more več mleka izdelovati, potem je vsako zdravljenje zastoj in tudi noben živinozdravnik take mlečne žleze več ne popravi.

Vprašanje 158. Ali mora res vsak mlad konj oboleti na smoliki? (E. B. v S.)

Odgovor: Smolika je le konjskemu rodu lastna kužna bolezen, ki jo najlaže dobe mladi konji, ki so potem navadno za vse svoje življenje varni pred novim okuženjem. Če konj ne dobi kužnine v sebe, potem ni da bi moral na vsak način v svojem življenju enkrat smoliko imeti. Če konj nikdar ne pride v kak okužen hlev, potem smolike gotovo ne dobi. Ker smo pa prisiljeni konje postavljati v razne hleve, zlasti v okužene gostilniške, zato se bo malokteri konj ognil okuženju.

Vprašanje 159. Ščim je krmiti kunce? Ali smejo kunci dobivati tudi pesno listje in krompir, ker tu pri nas nekateri trdijo, da po taki hrani in po krmiljenju z otrobi kunci radi poginejo? (V. Z. v B.)

Odgovor: Pesno listje, če je popolnoma sveže, semtertja ni napačna krma za kunce, a poklada naj se le redkokrat in v majhni množini, ker rado povzroča drisko in druge bolezni v prebavilih. Otrobi pa sploh niso slaba krma za kunce; seveda jih ni pokladati v preveliki množini in tudi ni dobro sirovih dajati, smpak kuhane v obliki žgancev, pomešane s kuhanim krompirjem. Tudi kuhan krompir je dobra piča za kunce, a zapomniti je treba, da kunci nikdar ne prenašajo dolgo časa danzadnevom enske krme in da je za zdravje teh živali menjavanje krme neobhodno potrebna. Kunci naj se na dan dvakrat ali trikrat krmijo, in ko so se najedli, naj se korita izpraznijo, oziroma naj se kuncem le toliko krme dá, kolikor je morejo enkrat pojedsti. kajti za zdravje kunccev ni nič slabšega, kakor skisana in razkrojena krma ter ovenela ali celo nagnila zelena klaja.

Vprašanje 160. Vsled vlažnega vremena je letos krompirjevec zelo velik in gost ter je zaraditega pričel pri zemlji rumeneti in gniti. Ali bodo zaraditega gomolji kaj trpeli in ali se sme nekaj krompirjevca požeti, da bo redkejši in da ne bo naprej gnil? (V. Z. v B.)

Odgovor: Če krompir behotno rase in naredi veliko krompirjevca, potem seveda ne pride do spodnjih listov veliko svetlobe, listje je blede in nežno, in če je potem še vlažno vreme, je naravna posledica, da tak krompirjevec postaja rumen in prične gniti. Tak rumen in nagnil krompirjevec ne škoduje razvitku gomolja in se zato brez škode sme odstraniti. Drugače je pa z zelenim in zdravim krompirjevcem, ki naj se pri miru pusti, dokler se sam ne posuši, kajti krompirjevo gomolje se le tedaj debeli, če ima krompir dovolj zelenega listja. Morda pa pri Vas krompirjevec boleha za krompirjevo boleznijo, ki jo povzroča neka gliva. V tem slučaju bo ves krompirjevec kmalu porumenel in se prezgodaj posušil, vsled česar se bo seveda gomolje slabo razvijalo. V tem slučaju je najbolje krompirjevec popolnoma pri miru pustiti, kajti čim dlje časa je kaj zelenila na krompirjevca, tem bolje je in tem bolje se bo gomolje razvilo.

Kmetijske novice.

J. Zupanec, deželni vinarski inštruktor v Ptuj: „Konserviranje sadja in vsakojake povrtnine za domačo uporabo.“ Založila Zadrúžna Zveza v Celju. Cena 1 krona. — I. knjiga „Gospodarske knjižnice“ Zadrúžne Zveze v Celju je ravnokar izšla. Pozdravljamo to času primerno delce s posebnim veseljem. Vprašanje zdravega in kolikor mogoče cenega prehranjevanja ljudstva iz vseh slojev postaja od dne do dne bolj pereče. V dobi prodirajočega denarnega gospodarstva in naraščajoče splošne draginje je tudi za našega kmetovalca neizmerno važno, da svoje pridelke kar najbolje vnovčuje; in to je mogoče v mnogih slučajih le potem umnega konserviranja kmetijskih pridelkov, če si hoče zagotoviti kolikor mogoče enakomerne, stalne dohodke. Lehko trdimo, da je zemlja, koder živijo Slovenci, tudi vsled ugodnega podnebja vobče izredno rodovitna, ali še veliko premalo rabljena, v mnogih slučajih pa celó strašno lehkomišelnó zanemarjena. To velja še posebej gledé sadjarstva in vrtnarstva. Kadar pridelamo mnogo, je cena pridelkom navadno nizka, kadar je letina slaba, pa visoke cene tudi malo pomagajo. Ta velika izprememba v kmetijski produkciji, ki brezobzirno nareka cene, je pa tudi za tistega kaj neprijetno občutljiva, ki kupuje. Tu je umestna umna umetna zenačba. Gospodarski uspehi nikoli ne izostanejo, vrhu gmotnih uspehov si pa poceni zboljšamo svojo prehranitev. Zupančeva knjižica ima zato prelepa navodila. Ne pretiravam, če rečem, da se z njo neizmerno okoristi vsaka hiša, posebno naše gospodinjstvo, tako v meščanskih krogih kakor v vseh uradniških rodbinah in v najbornejši kmečki koči ali v revni delavski družini. Lepa zasluga Zadrúžne Zveze celjske je, da je omogočila to prekoristno izdanje, ki se o njeni posebni gospodarski vrednosti lahko vsakdo takoj prepriča.

A. Ž m a v c.

Tečaj za porabo sadja in zelenjadi priredi kranjska kmetijska šola na Grmu od 9. do 12. septembra z naslednjim sporedom: V ponedeljek, 9. septembra, od 2—4: Pomen konserviranja sadja in zelenjadi. Vzroki pokvarjenja sadja. V torek, 10. septembra, od 8—10 dopoldne: Kipenje. Kisanje zelenjadi. Konserviranje zelenjadi v kozarcih in puščicah. Od 10 do 12: Praktične vaje v šolski kuhinji. Popoldne od 2—4: Naprava mezge (zalzna), mozge (povidla) in zdriza. Od 4—6: Praktične vaje v šolski kuhinji. V sredo, dne 11. septembra, od 8—10 dopoldne: Vlaganje sadja v kozarce (naprava kompota). Shranjevanje sadnih konserv. Od 10—12: Praktične vaje v šolski kuhinji. Popoldne od 2—4: Naprava soka iz jagodličevja. Od 4—6: Praktične vaje v šolski kuhinji. V četrtek, 12. septembra. Dopoldne od 8—10: Sušenje sadja in zelenjadi. Od 10—12: Praktične vaje v sušenju. Popoldne od 2—4: Obiranje in spravlanje (shranjevanje) sadja. Vlaganje sadja v zaboje, košarice in sode za kupčijo. Od 4—5: Praktične vaje v sadovnjaku in v sadni kleti. V petek, dne 13. septembra: Dopoldne od 8—10: Naprava sadjevca (mošta). Sestava sadja in mošta. Kipenje mošta. Naprava octa. Od 10—12: Praktično razkazovanje v vinski kleti. Popoldne od 2—4: Ravnanje s sadjevcem, bolezní sadjevca in ravnanje s pokvarjenim sadjevcem. Od 4—5: Praktične vaje v vinski kleti. — Predavanje od 9. do 12. septembra so namenjena v prvi vrsti našim gospodinjam in dekletom. Predavanja od 12. do 13. septembra pa bolj našim gospodarjem. Tečaja se je mogoče udeležiti vseh 5 dni, ali pa tudi samo prve 3 dni ali pa tudi zadnja dva dneva. Ker se sprejme z ozirom na praktična razkazovanja le omejeno število udeležencev, se je treba prigrasiti do 26. avgusta. Oddaljenim in podpore potrebnim udeležencem s Kranjskega, ki za podporo pravočasno prosijo,

povrne ravnateljstvo stroške za pot do Novega mesta in za prehrano po 2 K na dan. Vendar se izplača podpora le tistim, ki se jim je izrecno dovolila. Priglasilom je tudi treba pristaviti, ktere dneve se misli dotičnik tečaja udeležiti.

Družbene vesti.

* **Novi tečaj gospodinjske šole c. kr. kmetijske družbe kranjske** v Ljubljani, ki bo trajal 11 mesecev, se prične meseca oktobra t. l. Gojenke, ki želijo vstopiti v to šolo, se morajo zglasti do 10. septembra t. l. Podrobni pogoji glede sprejema so objavljeni v razglasu med uradnimi vestmi zadnji številki „Kmetovalca“.

* **Oddaja plemenskih bikov vseh pasem**, ki hodijo za Kranjsko v poštev, se nepretrgoma vrši. Vsi prosilci, ki doslej bikov še niso dobili, pridejo polagoma na vrsto, kakor hitro družba dobi priliko, da nakupi plemenskih bikov za oddajo. Opomnimo, da je letos izredno malo prošenj za sive bike v dolenski rejni pokrajini, in zato zlasti Dolenjce pozivamo, da naj prosijo za plemenske bike. Biki se oddajajo za polovično nakupno ceno. Prejemnik se mora zavezati, da bo bika imel dve leti za pleme. Prošnje za bike je nemudoma vložiti pri glavnem odboru kmetijske družbe kranjske.

* **Plemenske prasiče**, in sicer predvsem mladiče, oddaja, kakor vsako leto, c. kr. kmetijska družba za polovično kupno ceno. Opozarjamo na dotični razglas med uradnimi vestmi šeste številke. Ker je tozadevna državna in deželna podpora omejena, naj se vsakdo, ki hoče plemenske prasiče dobiti, takoj zglasti in naj sporoči, kdaj mu je najprilicnejše prasiče dobiti. Dobiti je na željo tudi starejše živali, ki so že ali bodo kmalu za pleme sposobne.

* **P. n. gg. družbene ude** nujno prosimo, da vse gospodarske potrebščine pravočasno naročajo ter se pri naročilih ozirajo na objave v „Kmetovalcu“. Družba oddaja le tiste predmete, ki jih objavlja zato prosimo, naj naročniki ne povprašujejo po predmetih, ki jih ni v zalogi. Vsak naročnik naj natančno naznani svoj dom, pošto, oziroma železniško postajo.

* **Plačevanje blaga**. Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbе za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni. Častita načelníštva, ki vzlic raznim opominom še dolgujejo za priskrbljene gospodarske potrebščine, tem potom nujno prosimo, naj zaostanke nemudoma poravnajo. Družba nima denarja, da bi malomarne plačnike podpirala, ampak mora svoje obveznosti napram dobaviteljem strogo in natančno spolnjevati.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Rudninski superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline po K 7— 100 kg z vrečo vred.

Tomasovo žilindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žilindre v Ljubljani je K 6.75 in 19 % K 7— za 100 kg.

Naročbe na cele vagone se bodo zvrševale po naslednjih cenah:

16 %	17 %	18 %	19 %	20 %	21 %
K 512	—	K 544	—	K 576	—
K 608	—	K 640	—	K 672	—

za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25— pri celem vagonu.

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bi znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žilindro naravnost iz tvornic.

Kalijevo sol po K 12-60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 40 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žilindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem bodisi s kaljevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kaljevo sol, ki ima v sebi 42 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnitile 12 — 13 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kaljeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonse se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 36—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kaljevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spise: „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna gnojila“ v drugi, „Uspeh poskušanj pri gnojenju travnikov z umetnimi gnojili, in sicer posebno z amonijevim sulfatom“ v tretji in v nadaljnjih lanskkih številkah, potem „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ v četrti številki lanskega „Kmetovalca“.

* **Mešano umetno gnojilo** (vinogradniško gnojilo), ki ima 10 % v vodi raztopne fosforove kisline, 10 % žveplenokislega kalija in 4 % amonijevega dušika, oddaja družba po 17 K 100 kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki lanskega „Kmetovalca“.)

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Tropine podzemeljskega oreha.** Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 20 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili; dobljajo se v vrečah po 75 kg.

* **Sladkornata močna krmila** kot okrepčujočo primes k drugim krmilom ima odslej naša c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg,

in sicer mešanice za pitanje po 20 K, ter za molzne krave tudi po 20 K z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Cela vreča teh krmil, ki tehta 50 kg, stane polovico gori označenih cen. Opozarjamo na spis „Sladkornata močna krmila“ v 2. št. letošnjega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

* **Živinsko sol** prikrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 7 K 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinska sol se zvršujejo, ki se za nje denar naprej pošlje. V navedeni ceni so všteti izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

* **Klajno apno**, 38—42 %, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljke na zunaj se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmili, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah imamo trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgost v pesteh:	4½	6	6½	7	7½	8
„ „ cm:	45	60	65	70	75	80

Cena: K 1—, 0-90, 1—, 1—, 1-10, 1-20

Pri poštnih pošiljativah se zaračuni 30 h za ovoj in za vozni list. Na zahtevanje nekterih udov si je družba letos nabavila nekaj domačih tržiških kos po 60, 65 in 70 cm dolgih, ki jih tudi po gornjih cenah oddaja. Kot posebna znamenitost glede kakovosti jekla in natančnega izdelovanja slove kose iz bavarskih in tirolskih tvornic. Kose so belobrušene in imajo vtisnjeno zlato znamko z bikom. Družba si je letos za poskušnjo nabavila manjšo množino teh kos, ki so po 67 cm dolge. Komad stane K 1-90.

* **Prave bergamaške osle**, in sicer temnovišnjekaste podolgem žilaste, oddaja družba 25 do 26 cm dolge po 60 h, 28 do 29 cm dolge po 80 h komad. Družba si je letos nabavila tudi nekaj zabojev neke posebne dobre vrste bergamaških kamnov, ki jih dosedaj ni bilo mogoče dobiti. Te osle so 28 do 29 cm dolge in veljajo K 1-60 h komad.